

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา
อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก*

An Analytical Study of Buddha's Dhamma for
Self-Reliance of Organic Groups, Baan Phan Sao,
Bangrakam Distric, Phitsanulok Province

^{1*}วิรัชพัชร บางปลากด

^{1*}Wiralpatchara Bangplakod

^{1*}บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1*}Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

^{1*}Corresponding Author. Email: wiralpatchara_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก” พบว่า แนวคิดการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม เน้นใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมคิดค้นของชุมชนเองถือเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนโดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนา แก้ไขปัญหา นำไปสู่การพัฒนาตนเอง รู้จักการประมาณตน พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองได้ รู้จักแบ่งปันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน แนวคิดเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา เป็นการพึ่งตนเองคือการลดต้นทุนเท่ากับผลกำไร การลดต้นทุนทางด้านปุ๋ยเคมี สารเคมี พลังงาน ทำให้ลดรายจ่ายในครัวเรือนลง ลดการใช้ทรัพยากรลงจนเกิดเป็นกำไร กำไรทางการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เพิ่มรายได้ให้แก่อนุชนและชุมชนได้ สร้างอาชีพ มูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตรและวัสดุเหลือทิ้ง ทางสังคมยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิต มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสามีกระบวนการทำงานแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนทำ ขณะทำ หลังทำ พึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การกระทำของตนเองเป็นตัวที่ก่อให้เกิดผล ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่วและมีการนำหลักนาถกรณธรรม คือ ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเองมาใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพของตนเอง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การพึ่งตนเอง; เกษตรอินทรีย์

Abstract

This article was a part of research entitled ‘An Analytical Study of Buddha’s Dhamma for Self-Reliance of Organic Groups, Baan Phan Sao, Bangrakam Distric, Phitsanulok Province. The research found that the concept of self – reliance based on the Buddhist doctrines focus on the individual’s wisdom or indigenous wisdom as the social capital for community development. The doctrine is the core of all mental development and resolution. The doctrine of self-reliance is the self-moderation in living, eating sharing and supporting each other. The self-reliance model is cost reduction equal to profit. That is to say, they reduced the cost of chemical fertilizers, chemicals and energy which reduces household expenditures. People reduce to consume resources to make the profit for sustainable living. Self-reliance on the economy is to reduce unnecessary expenses. It is equal to increasing the revenues for themselves and the community. Regarding the social aspect, it enhances the quality of life for themselves and the community for a better environment. The self – reliance based on the Buddhist doctrines of the organic agriculture of Baan Pan Sao, it is divided into 3 steps as before taking action, take action and after action. The process of self-reliance is based on the principle of action (Kamma) and its fruition which focus on people to be self-reliant and selfcorrected by taking action. In addition, Nāthakaraōa-dhamma or virtues which make for protection can be used to strengthen self-reliance.

Keyword: Buddhism; The Self – Reliance; Organic Agriculture

บทนำ

ภาคการเกษตรมีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลก ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิต แหล่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดยาวนาน การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตามในระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ภาคการเกษตรประสบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อโอกาสการพัฒนาโดยรวม ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม แก้ไขปัญหาอุปสรรคเดินทางสู่การเป็นระบบควบคู่กับภาคอื่นๆ เพื่อความก้าวหน้าอย่างพอเพียงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันไปพร้อมกันโดยคำนึงถึงคนในภาคเกษตรให้เกื้อหนุนกัน ทั้งเกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิจัย และสถาบันการเงินซึ่งภาครัฐเป็นหน่วยงานอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ

บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรกรรม สูงถึงร้อยละ 80 มีทั้งการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ เช่น การปลูกข้าว การปลูกข้าวโพด การปลูกถั่ว การปลูกผัก การปลูกอ้อยและการปลูกผลไม้ตลอดจนการเลี้ยงโค สุกร ไก่ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการทำการเกษตรบางชนิดก็มีการลงทุนสูงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินจากการทำการเกษตรของตนเอง ประกอบกับราคาสารเคมีที่มีราคาแพงแต่ได้ผลตอบแทนน้อยทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงและผลที่ตามมาคือ สิ่งแวดล้อมเกิดการปนเปื้อนของสารเคมีต่างๆ ทั้งด้านผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการปนเปื้อนในดินน้ำและอากาศ นอกจากนี้ยังมีการใช้พลังงานสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมที่ต้องนำเข้าจากภายนอกชุมชน ซึ่งก็มีผลทำให้ต้นทุนสูงขึ้นตามไปด้วย (Udeye, 2015)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ได้ประสบกับปัญหาต่างๆ ในหลากหลายด้านด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันในทุกๆ มิติในพื้นที่ซึ่งในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปโดยความสัมพันธ์กันดังกล่าวนี้ จะมีหลักวิธีการใดบ้างที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือมีหลักการอะไรบางอย่างที่สามารถช่วยหรือส่งเสริมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะมีอะไรที่มาเป็นปัจจัย เป็นตัวประกอบที่ทำให้เกิดผลหรือมีอิทธิพลต่อเกษตรกร ในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองตลอดจนกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกันเรียนรู้เรื่องการผลิตได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคและสามารถลด ละเลิกการใช้สารเคมีมาเป็นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมี ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลกำไรได้อย่างไร หลังจากที่ได้เกิดการเรียนรู้เกษตรกรสามารถที่จะรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดกระบวนการคิดที่ได้จากการเรียนรู้ได้อย่างไร โดยนำไปใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการผลิต ตลอดจนเกิดกลุ่มเกษตรกรที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็งได้อย่างไร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านพันเสามีปัญหาและสาเหตุที่เกิดมาจากอะไร ที่ทำให้เกษตรกรบ้านพันเสาเกิดการรวมกลุ่มกันในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษบ้านพันเสาขึ้นมาออกจำหน่ายยังท้องตลาด รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสามีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างไร มีเป้าหมายของการพึ่งตนเองอย่างไร มีหลักธรรมอะไรหรือไม่ที่เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งมีรูปแบบในการพึ่งตนเองเป็นอย่างไร ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงจากการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีรายละเอียดของการวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่มและแบบสังเกตการณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเพื่อที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้
- 3) นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับผู้นำชุมชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้วางแผนปฏิบัติไว้ดังนี้

- 1) ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแนบเอกสารที่เป็นเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างไปยังกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
 - 2) ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก
 - 3) การสนทนากลุ่มจะจัดเวลาเก็บข้อมูลเป็นลำดับต่อไปโดยใช้เวลาหลังสัมภาษณ์ 1 อาทิตย์
 - 4) การสังเกตการณ์ จะเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ทำโครงการ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความวิชาการ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่างๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ และได้จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจักนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาไปตามลำดับขั้นตอนในแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. พุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมทั้งข้อประพฤติ ปฏิบัติ หรือหลักคำสอนอันเป็นแนวทางที่จะทำให้นุชนุษย์พ้นทุกข์ มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความสุข เป็นคำสอนที่เป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่ง ในทางความคิดหรือสุดโต่งในการปฏิบัติตน เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจและทางด้านร่างกาย มีหลักการเป็นสากล หรือ สอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่มิอยู่ตามธรรมชาติ ให้ความสำคัญของสารธรรม (Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto), 2004)

การพึ่งตนเอง คือ การทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง พร้อมทั้งจะรับผิดชอบต่อตนเองไม่ทำให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะหรือหมู่ญาติด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto), 1998) ความสำคัญของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมเน้นเรื่องการใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมมาหรือเกิดจากการคิดค้นของชุมชนเองซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน โดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ คุณธรรมที่เป็นที่พึ่งแก่เราได้ ประโยชน์ของการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการพึ่งตนเองด้านการพัฒนาตนเอง รู้จักการประมาณตน พออยู่ พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ ด้านการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมให้มีอาชีพที่ยั่งยืน ไม่ล้มเหลวต่อวัตถุนิยมและบริโภคนิยม มีรายได้พอเลี้ยงตนเองบรรเทาความยากจน สามารถมีอาหารและที่อยู่อาศัยพอพึ่งพาตนเองได้ ด้านการพัฒนาสังคม ให้รู้จักแบ่งปันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนในสังคมมีจริยธรรม คุณธรรม

การพึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ (Thai Tipitakas 22/63/577) ซึ่งในเรื่องผลของกรรมนี้ มีตัวอย่างมากมาย ทั้งของพระพุทธเจ้า พระสาวกและบุคคลอื่นๆ ที่ได้ผลของกรรมจากการประกอบกุศลกรรมและอนาถิสังสที่รับจากการประกอบกุศลกรรม ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว เป้าหมายของการสอนเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า “พระองค์ทรงมุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการพึ่งตนเอง และรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือกระทำ”

การพึ่งตนเองตามนาถกรรมธรรม (Thai Tipitakas 11/359/438) คือ การสร้างที่พึ่งแก่ตนเองได้แก่ ข้อดี ช่วยพึ่งตนเองในด้านความประพฤติ ทางกาย และวาจาที่ตั้งงามเป็นสุภาพชน เป็นมิตรต่อสาธารณะชนได้ทุกชนชั้น พาหุสัจจะ การศึกษาทรงจำไว้มาก เป็นที่พึ่งแก่ตนเอง ในด้านความคิด เชาวปัญญาเพื่อเป็นข้อมูลนำมาประกอบสำหรับการแก้ปัญหาต่างๆ โสวักขัสตา ช่วยให้เป็นคนอ่อนโยน มีมารยาทผู้ดี วิริยารัมภะ ช่วยให้เป็นคนมีมานะเป็นนักต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดแก่ตนเอง และการทำงานที่มุ่งมั่นด้วยใจเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ สันตุฏฐิ ช่วยให้เรามีสภาพจิตใจที่ปกติไม่ยินดีในร้าย ต่อทรัพย์สินสมบัติและหน้าที่การงานของคนอื่น แต่เป็นกำลังใจให้ตนเองมีพลังต่อสู้โดยสันติวิธีในการได้มาซึ่งหน้าที่การงานตำแหน่งทางสังคม ไม่ใช่แย่งมาหรือใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม ส่วนสติช่วยให้ทำงานด้วยความไม่ประมาท และปัญญา ช่วยให้พิจารณาสิ่งต่างๆ โดยรอบคอบมีเหตุผลที่ควรแก่งานชนิดนั้นๆ “การสร้างที่พึ่งที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น” คือข้อกัลยาณมิตตตา การคบเพื่อนที่ดีเยี่ยมนำประโยชน์สุขมาให้ และข้อกิงกรณียสุทักขตา สงเคราะห์ลงในการพึ่งพากันและกับทางสังคม เนื่องจากต้องคอยช่วยเหลือส่งเสริมให้การอุดหนุนในด้านมนุษยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ เช่น ช่วยผู้ประสบภัยจากรถยนต์ท้องถนนช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือนักเรียนด้วยกัน เป็นต้น

2. การทำเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นรูปแบบการทำการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีโดยใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นชีวภัณฑ์และสารอินทรีย์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตรวมทั้งสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นตาม

ธรรมชาติมีความสำคัญต่อสุขภาพของผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม มีประโยชน์คือ ลดต้นทุนการผลิต พื้นฟูระบบนิเวศน์ รักษาต้นน้ำลำธาร พึ่งพาตนเอง รักษาป่า เกิดความยั่งยืนต่ออาชีพการเกษตรและประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค หลักการเกษตรอินทรีย์มี 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ (Health) ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ด้านความเป็นธรรม (Fairness) และด้านการดูแลเอาใจใส่ (Care) ได้มาตรฐานและการตรวจสอบรับรองของเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรกรรมอินทรีย์แบบพุทธเป็นการทำเกษตรกรรมโดยนำเอาหลักหรือทฤษฎีในทางพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติการเน้นการทำบุญหรือความสุข จึงจะพบสถานที่สวยงามคือสวรรค์ จากปัญหาการทำการเกษตรที่ขาดความละเอียดรอบคอบ การเห็นแก่ตัวส่งผลทำให้พืชผักที่ผลิตออกมาปะปนไปด้วยสารพิษ จึงทำให้มีการตื่นตัวหาวิธีการแก้ไขปัญหา (Phrakrūdharmathorn Waradecha Phromsena (Aggatejo), 2013) ด้วย “ทางสายกลาง” แนวพุทธไปใช้ด้วย การเกษตรแนวพุทธ มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เพื่อบรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เบื้องหน้า สูงสุด

กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นการทำการ “เกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่น” เป็นเกษตรกรรมที่เป็นมากกว่าเกษตรอินทรีย์ ได้รับมาตรฐานทั้งในด้านการผลิตและด้านคุณภาพของสินค้าที่ผลิตออกมาสู่ตลาด รูปแบบการพึ่งตนเองคือการลดต้นทุน ก็คือผลกำไร คือการลดต้นทุนทางด้านปุ๋ยเคมี การลดต้นทุนทางด้านการไม่ใช้สารเคมี การลดต้นทุนทางด้านพลังงานทดแทน การลดต้นทุนดังกล่าวก่อให้เกิดปุ๋ยอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติทำให้ลดต้นทุนทางด้านการทำการเกษตร ลดรายจ่ายในครัวเรือนลง ลดการใช้ทรัพยากรลงทำให้เกิดเป็นกำไร กำไรทางการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเอง ผลสัมฤทธิ์ในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่เกิดแก่ตนเองและส่วนรวมทางด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้และเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองได้และชุมชนจากการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สร้างอาชีพการงานในชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตการเกษตรและของวัสดุ เหลือทิ้ง ทางเกษตรและลดค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร ทางสังคมยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน ทางสิ่งแวดล้อมมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิต ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร (ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง) การเผาทำลายเศษวัสดุเหลือทิ้ง ทางสุขภาพห่างไกลจากสารเคมีตกค้างในกระแสเลือด มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นตามลำดับลดผลกระทบด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปทำงานยังต่างพื้นที่ ดำรงชีวิตอยู่ได้ในชุมชนของตนเองเกิดเป็นครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้า พร้อมตา เกิดครอบครัว เกิดชุมชนที่พึ่งตนเองได้เป็นแหล่งการศึกษาดูงานตำบลเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการ

3. สภาพวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา ชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นชุมชนที่มีอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นหลักการนำเอาสารเคมีหรือปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้อย่างแพร่หลายซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จากการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ของเกษตรกร ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรได้รวมกลุ่มกันในการจัดการทำการเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ตัวเกษตรกรเองที่จะแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีที่ผ่านมาจึงทำให้เกิดเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาขึ้นมาในปัจจุบัน

1) เกษตรกรมีจุดแข็งในการดำเนินชีวิตคือ มีความสามารถด้านการตลาดสามารถลงมือและติดต่อประสานงานด้วยตนเองได้ทั้งการผลิต การบริโภค การกระจายสินค้า (จำหน่าย) ด้านการบริหารจัดการมีภูมิปัญญาความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการกิจการด้วยตนเองและครัวเรือนตนเองด้านการเงิน มีหลักการ วิธีการและอุดมการณ์ดูแลปัจจัยการเงินได้ ด้านการผลิตมีประสบการณ์ทั้งที่เคยเห็น และได้เรียนรู้มาก่อนในด้านการผลิต ด้านการวิจัยและพัฒนาการลงมือทำเองทั้งทางด้านการตลาด การบริหาร การเงินและการผลิต ย่อมเป็นได้ทั้งผู้ผลิตและนักวิจัยชั้นดีเยี่ยม

2) เกษตรกรมีจุดอ่อนของการดำเนินชีวิต มีทุนน้อย กำลังน้อยขนาดเล็กตามฐานะครอบครัว มีจุดอ่อนไม่ระมัดระวังและมองข้ามทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วแต่ดั้งเดิมทำให้เกิดปัญหาแกดินและน้ำขาดความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสม ขาดความรู้ในการบริหารทรัพยากรที่ดินเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยวละทิ้งรูปแบบ/วิธีการดั้งเดิมในการผลิตและการสำรองอาหารของครัวเรือนมีความเสี่ยงด้านรายได้ การผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่ตลาดเป็นตัวตั้งจนเกินไปอาจจะทำให้ความหลากหลายของชนิดพืชลดลง ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตอย่างแท้จริงพื้นที่เกษตรกรรมที่มีแนวโน้มเป็นแปลงเล็กลง

3) เกษตรกรมีปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินชีวิตก็คือภัยธรรมชาติ ขาดทุนทรัพยากรลงทุน ทุนเงินไม่ทันหรือไม่มีเงินทองในการที่จะซื้อพันธุ์พืช วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้

4) เกษตรกรมีโอกาสดำเนินชีวิต พัฒนาตลาดขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ อีสาระ เสรีภาพในการทำมาหากินประกอบอาชีพด้วยความสบายใจ หมดภาระหนี้สิน ยกย่องให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมด้านอาหารปลอดภัย ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มวิชาความรู้และประสบการณ์ และต่อยอดภูมิความรู้ของตน พัฒนานตนเองและครอบครัวให้มีปัจจัย 4 อย่างพอเพียงและยั่งยืนพึ่งตนเองได้ ทำบุญกุศลคุณงามความดีช่วยเหลือสังคม ชุมชนและประเทศชาติ การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาด้านเศรษฐกิจเป็นการสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน สร้างมูลค่าของวัสดุที่เหลือทิ้งจากภาคการเกษตรให้กลับมามีมูลค่าและเป็นประโยชน์ การผลิตเน้นการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ผลิตแบบเพื่อการอุปโภค บริโภคเป็นแบบวิถีพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองการทำเกษตรอินทรีย์ “เกษตรอินทรีย์ที่จะต้องเป็นวิถีชีวิต (Way of Life)” ด้านเศรษฐกิจ การปลูกเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยของตำบลพันเสาดได้ก่อให้เกิดรายได้ของคนในครอบครัว ชุมชน ต้นทุนการผลิตลดลง ยกย่องคุณภาพชีวิตของชุมชน เป็นรูปแบบองค์กรรวมและส่งเสริมแรงงานกลับสู่บ้านเกิด แต่ละชุมชนร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจัยพื้นฐานบางอย่างไม่สามารถพึ่งตนเองในครอบครัวได้ผลที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาดในด้านสังคม ก่อให้เกิดชุมชนที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการวางแผนการผลิต พัฒนาการพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบ ด้านสิ่งแวดล้อมลดละเลิกการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ลดการเผาทำลายเศษวัสดุเหลือทิ้งนำกลับมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง ผลที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

กระบวนการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ผู้วิจัยได้กล่าวถึงขั้นตอนในการทำงาน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกันกล่าวคือ 1. ก่อนทำคือการวางแผนการดำเนินงาน (วางแผน) 2. ขณะทำ เกษตรกรอินทรีย์คือการดำเนินการ วิธีการ ตามแผน (ปฏิบัติตามแผน) 1) การดำเนินการรวบรวมสมาชิก 2) การดำเนินการแสวงหาความรู้ 3) ขั้นลงมือปฏิบัติจริง เป็นการบริหารทรัพยากรและการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในการดำเนินงาน คน ความรู้โดยเครือข่ายภาครัฐ ทรัพยากรโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการโดยชุมชน ก่อให้เกิดการบูรณาการในภาคส่วนต่างๆ ทำให้เกิดการรับรองมาตรฐานการผลิต เกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษภายใต้ชื่อมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของพันเสาฟาร์ม 3. หลังทำเกษตรกรอินทรีย์คือการประเมินแผน (ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน) การนำผลการประเมินมาพัฒนา (ปรับปรุงแก้ไข) จากกระบวนการพึ่งตนเองกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าเป็นการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมตามหลักกฎแห่งกรรม กล่าวคือ การกระทำของตนเองเป็นตัวที่ก่อให้เกิดผลนั่นเอง ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการพึ่งตนเองและรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือกระทำประกอบกับหลักธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเองมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของตนเอง นั่นก็คือ “หลักนาถกรรมธรรม คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้” สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง

จุดแข็งของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาได้มีหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองอยู่ในตัวอยู่แล้ว โดยที่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาได้ยึดถือหลักกฎแห่งกรรม ยึดถือการกระทำของตนเป็นที่ตั้ง ยึดหลักที่ว่า ทำอย่างไรย่อมได้อย่างนั้น และใช้หลักนาถกรรมมาประยุกต์ใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการประกอบอาชีพต่างๆ ของในส่วนตัวและชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งหลักธรรมทั้งหมดหากคนในสังคมสามารถประพฤติปฏิบัติตามได้แล้ว จะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นมากเกินไปจนไม่สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคมได้

จุดอ่อนของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม ของการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาตามหลักกฎแห่งกรรมและหลักนาถกรรมธรรมนั้น กล่าวได้ว่า หลักธรรมเหล่านี้จะเอื้อประโยชน์แก่คนในรูปเป็นที่พึ่งได้หรือไม่นั้น กลับไปอยู่ที่เขาว่ามีธรรมเหล่านี้มากพอต่อการให้ตนได้พึ่งหรือไม่ เหมือนกับการมีสติมากพอต่อการช่วยในขณะนั้นหาใช่เพราะธรรมพึ่งไม่ได้

เทศบาลตำบลพันเสารวบรวมปัญหา ความต้องการและวิธีการตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอต่อการลงทุน คุณภาพชีวิต สุขภาพร่างกายทรุดโทรม การใช้สารเคมี เกิดสารพิษตกค้างในกระแสดเลือด เกษตรกรมีความต้องการที่จะลดต้นทุนการผลิตและสามารถพึ่งตนเองโดยไม่เดือดร้อนทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบ ต้องการบริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย เกิดการรวบรวมสมาชิกจัดตั้งกลุ่ม โดยได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 25 ไร่ ทุนในการจัดตั้งและการติดต่อประสานงาน

รวบรวมแสงทองคำความรู้ในการดำเนินงาน ศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและจิตอาสาต่างๆ ในการปลูกผักปลอดสารพิษ ทำปุ๋ยหมักจากวัสดุพื้นถิ่น ทำถ่านอัดก้อน ผลิตน้ำมันจากสบู่ดำรวมทั้งแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานการผลิตต่างๆ การติดตามควบคุมดูแล ติดตามตรวจสอบ การผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดจำหน่ายส่งโรงพยาบาล ฝากขายกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม และขายเอง โดยมีหน่วยตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ สินค้าทุกรายการมีรหัส Qr Code เพื่อแสดงว่าผักนี้มาจากที่ใด ใครเป็นผู้ปลูก ได้มาตรฐานอะไรบ้าง ผ่านการรับรองจากกระทรวงใด โรงคัดบรรจุสะอาดปลอดภัยหรือไม่ แค่นี้มีมือถือสแกนหน้าจอ รายละเอียดก็จะขึ้นข้อมูลให้ผู้บริโภคทราบได้ นำไปสู่การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพร่างกายที่ดี ลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างมากและบริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย นำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ภายนอกซึ่งกระบวนการทั้งหลายมีหลักพุทธธรรมอยู่ในทุกกระบวนการดำเนินงานทำให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนตามหลักกฎแห่งกรรม คือการกระทำของตนเองนั่นเองและหลักนาถกรรมธรรม ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเอง จนนำไปสู่หมู่บ้านต้นแบบด้านเกษตรอินทรีย์และการใช้พลังงานทดแทนบ้านพันเสา “Science Hit วิทยาศาสตร์ทันสมัย”

อภิปรายผลการวิจัย

การพึ่งตนเองกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในประเด็นหลักๆ กล่าวคือ

หลักธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา
กฎแห่งกรรม	- กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาได้รวมกันในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อแก้ไขการกระทำของตนเองในอดีตที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจวบจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าเป็นการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมตามหลักกฎแห่งกรรม กล่าวคือ การกระทำของตนเองเป็นตัวที่ก่อให้เกิดผลนั่นเอง เพราะถือว่าการปลูกพืชผักปลอดสารพิษให้ประสบผลสำเร็จนั้นอยู่ที่การกระทำของตนเองสอดคล้องหลักพุทธธรรมในเรื่องของกฎแห่งกรรม ก็คือการกระทำของเราเอง ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า “ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการพึ่งตนเองและรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือกระทำ”
นาถกรรมธรรม	ธรรมอันกระทำที่พึ่ง ธรรมสร้างที่พึ่ง คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้

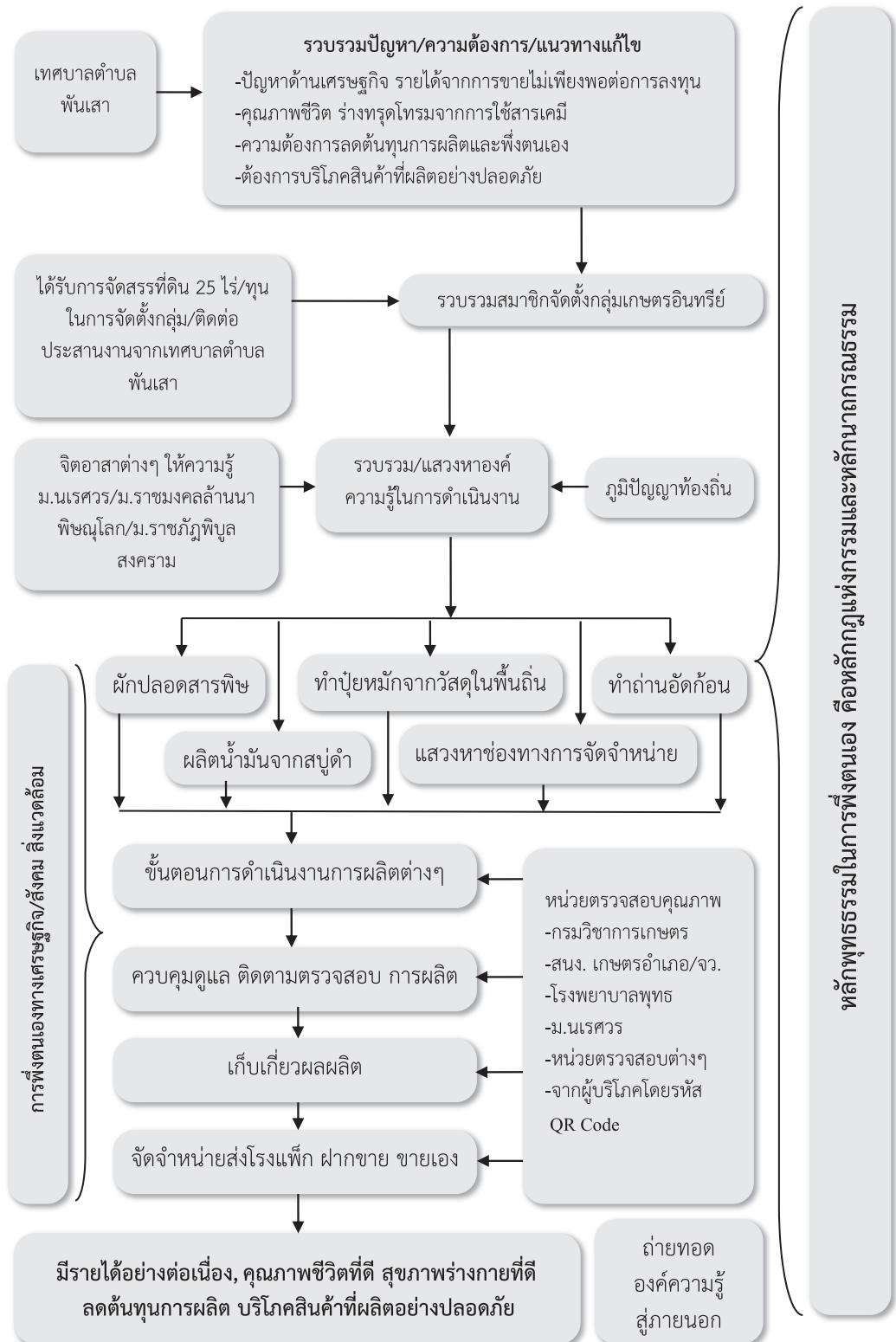
หลักการธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา
1) ศิล	- มีการจัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ยึดถือปฏิบัติกันตามหน้าที่ของตนเอง - ศิลนั้นกล่าวได้ว่าการรักษาศิลได้ในบางข้อเท่านั้นยังไม่สามารถรักษาได้ครบถ้วน อาทิ เช่นยังคงมีการเลี้ยงปลาไว้ในกระบะในครัวเรือนและจำหน่าย
2) พาหุสัจจะ	- มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานและยังใช้กลุ่มสมาชิกเป็นทุนในการแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิชาการ การได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่างๆ จากนักวิชาการของสถาบันต่างๆ
3) กัลยาณมิตตตา	- การรวมกลุ่มกันผู้นำได้เกิดแนวคิดในการที่จะก่อให้เกิดการปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นในตำบลพันเสาประกอบกับการเห็นความทุกข์ยากลำบากของพี่น้องที่ไม่มีที่ดิน
4) โสวจิตตสา	- มีการแบ่งหน้าที่กันซึ่งกันและกันในแต่ละคนต่างก็มีบทบาทของตนเองกันอย่างชัดเจน โดยพร้อมในการที่จะรับรู้ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ
5) กิงกรณียะสุ ทักษตา	- ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือกิจการงานคนอื่นด้วยความมีเมตตาต่อกัน - ให้ความรู้แก่สมาชิกและที่ไม่ใช่สมาชิกที่เข้ามาศึกษาดูงานทั้งความรู้ในการประกอบอาชีพและหลักการทางพระพุทธศาสนาแก่สมาชิกและเพื่อนร่วมอาชีพ - มีความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อ แบ่งปันไว้วางใจในการจัดการบริหารแก่กลุ่มสมาชิก - ผลกำไรจากการขายผลผลิตส่วนหนึ่งได้หักเป็นทุนในการดำเนินงานของกลุ่ม - มีความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกัน มีปัญหาที่จะใช้การประชุมและมติในที่ประชุมอย่างเมตตาธรรมและลงไปถึงพื้นที่
6) ัมมกามตา	- มีการศึกษาดูงานในการทำงานทางการเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบต่างๆ - ศึกษาดูงานในระบบของการบริหารจัดการของทั้งในและต่างจังหวัด
7) วิริยารัมภะ	- มีความวิริยะอุตสาหะในการที่จะร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม ดังคำกล่าว “การทำเกษตรสมัยนี้ ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ยิ่งทำยิ่งสุขภาพแย่ ยิ่งทำยิ่งจนลงๆ เราจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
8) สันตุฏฐิ	- มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ตนได้ ตนเป็น มีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการชักชวนให้กลุ่มผลิตสินค้าที่ตนเองมีความต้องการเพื่อป้อนเข้าสู่ระบบของการทำการเกษตรที่เป็นการผูกขาดให้แก่บริษัทใดบริษัทหนึ่ง แต่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาเห็นว่าการดำเนินการเพาะปลูกดังกล่าวไม่เป็นไปตามวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านและการทำการเกษตรของชาวบ้านนั้นไม่เป็นไปตามวิถีแห่งชุมชนไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาปฏิเสธการเข้าร่วมการผลิตตามที่บริษัทมีความต้องการ

หลักธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้า
9) สติ	- มีสติรู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่พูดได้ไม่ได้ไม่มีความประมาท ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การแก้ไขปัญหาในการทำการเกษตรของตนเองได้ เช่น รู้ช่วงเวลาของการปลูกผักในแต่ละชนิดได้ ในแต่ละฤดูจะสามารถปลูกอะไรได้ดี
10) ปัญญา	- การรู้จักพิจารณาว่าในการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีดั้งเดิมนั้นไม่สามารถช่วยทำให้ตนเองพ้นจากความทุกข์ยากได้ จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรมาเป็นการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ปลอดสารพิษ เช่น การใช้ปุ๋ยใช้ยาฆ่าแมลงมาเป็นการใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีมาแทนที่ นั่นก็คือ มูลสัตว์ วัชพืชของที่ดินเองมีมาเป็นแกนหลักในการทำการเกษตรเป็นไปตามหลักพุทธธรรมในส่วนของปัญญา

สรุป

กล่าวโดยสรุปการศึกษาหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้า ตำบลพันเส้า อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยสรุปเป็นรูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม และหลักนาถกรรมธรรม กล่าวคือ

โดยสรุปจากภาพจะเห็นได้ว่ารูปแบบการผลิตของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้าเกิดจากการเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรบ้านพันเส้าจึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรในพื้นที่ เทศบาลตำบลพันเส้าจึงได้รวบรวมปัญหา ความต้องการและวิธีการตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ที่รายได้จากการขายไม่เพียงพอต่อการลงทุน ปัญหาคุณภาพชีวิต สุขภาพร่างกายทรุดโทรมจากการใช้สารเคมีเกิดสารพิษตกค้างในกระแสเลือดมากถึง 80% ของเกษตรกรบ้านพันเส้า สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกษตรกรมีความต้องการในการที่จะลดต้นทุนการผลิตและสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องร้อนทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง ประกอบกับมีความต้องการบริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย ทำให้เกิดการรวบรวมสมาชิกจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 25 ไร่ ทุนในการจัดตั้งกลุ่มและการติดต่อประสานงานรวบรวม แสวงหาองค์ความรู้ในการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลพันเส้า รวมทั้งศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและจิตอาสาต่างๆที่ได้มาให้ความรู้ในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลก มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยหมักจากวัสดุในพื้นที่ การทำถ่านอัดก้อน การผลิตน้ำมันจากสบู่ดำ รวมทั้งแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานการผลิตต่างๆ การติดตามควบคุมดูแล ติดตามตรวจสอบ การผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดจำหน่ายไม่ว่าจะส่งโรงพยาบาล การฝากขายกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการดำเนินการขายเอง โดยมีหน่วยตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ว่าได้มาตรฐานหรือไม่รวมทั้งคุณภาพของดิน น้ำ ปุ๋ย เพื่อให้การปลูกพืชผักของ

เกษตรกรรมเกิดผลที่ดีและคุ้มค่าที่สุดจากกรมวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด โรงพยาบาลพุทธชินราช มหาวิทยาลัยนเรศวรและหน่วยตรวจสอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งจากผู้บริโภค โดยสินค้าทุกรายการมีรหัส Qr Code เพื่อแสดงว่าพืชผักนี้มาจากที่ใด ใครเป็นผู้ปลูก ได้มาตรฐานอะไรบ้าง ผ่านการรับรองจากกระทรวงใด โรงคัดบรรจุสะอาดปลอดภัยหรือไม่ แคะใช้มือถือสแกนหน้าจอ รายละเอียดก็จะขึ้นข้อมูลให้ผู้บริโภคทราบได้ นำไปสู่การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสุขภาพร่างกายที่ดี ทำให้ลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างมาก และได้บริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย นำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายนอก ซึ่งกระบวนการทั้งหลายเหล่านี้ทำให้ได้ทราบว่ากลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองอยู่ในทุกกระบวนการดำเนินงาน ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การกระทำของตนเองนั้นเองและหลักนาถกรรมธรรม ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเอง จนนำไปสู่หมู่บ้านต้นแบบด้านเกษตรอินทรีย์และการใช้พลังงานทดแทนบ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก “Science Hit วิทยาศาสตร์ทันสมัย” กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Mopoung and Udeye, 2010)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ควรนำไปใช้ใน 2 ระดับ คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) ควรการทำเกษตรกรรมหลากหลายรูปแบบ
- 2) ควรพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยการหันกลับมาสู่วิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับใช้ มาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทำให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- 3) ควรทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นวิธีที่จะทำให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์และคุณค่าของผืนแผ่นดิน ให้มีความกตัญญูต่อแผ่นดินให้รู้จักพอเพียง พอประมาณ มีเหตุและผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รู้จักใช้ชีวิตให้มีคุณค่าด้วยคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมในเรื่องของทางสายกลาง
- 4) ควรเป็นรูปแบบตามหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ยึดหลักทางสายกลาง โดยนำกลุ่มบุคคลรุ่นเก่าที่กำลังดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันถ่ายทอดภูมิปัญญา ภูมิความรู้ ภูมิธรรมให้แก่รุ่นต่อไป เพื่อให้การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านพันเสาได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป
- 5) ควรกำหนดนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

สำหรับการวิจัยต่อไปมีดังนี้

- 1) ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” ไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามวิสัยทัศน์รัฐบาลกับการพัฒนาประเทศตามหลักพุทธธรรม
- 2) คว้าวิจัยเรื่องการทำเกษตรแบบดั้งเดิมวิถีพุทธกับการเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น
- 3) คว้าวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการแบบพึ่งตนเองตามหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดการแบบพึ่งตนเองตามแบบตะวันตก
- 4) คว้าวิจัยเรื่องการนำหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya (1996). *Thai Tipitaka Version of Maha Chulalongkorn Ratchawitthayalai*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mopoung, S. and Udeye, V. (2010). Science and Technology Village: Organic Vegetable of Phunsao Subdistrict. *Journal of Community Development Research*, 3 (2).
- Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto). (1998). *A constitution for living*. Nakhon Pathom: wat Nyanavesakavan.
- Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto). (2004). *Know the basics first and then get results*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Phrakrudharmathorn Waradecha Phromsena (Aggatejo). (2013). *The Buddhism-Based Development of Life Quality of Organic Agricultural Community for Sustainable Community in Upper Central Thailand*. Dissertation Doctor of Philosophy Mahachulalongkornrajavidyalaya University Bangkok.